

Tekst 3

Vermijdbare risico's?

(1) Dat was verdraaid goed nieuws, vorige week in het NOS-journaal. Rotterdamse onderzoekers hadden ontdekt dat één op de drie dementie-gevallen is te voorkomen. Er blijkt namelijk een aantal vermijdbare leefstijlrisicofactoren te bestaan, wat – naast een uitstekend scrabble-woord – de suggestie oplevert dat mensen zelf van alles kunnen doen om de kans te verkleinen op een avondrood vol verwarring en vergeten leven. Wie zijn bloeddruk laag houdt en ervoor zorgt dat hij geen diabetes krijgt, is al heel goed bezig. De mensen van het Journaal draaiden er een voxpopje¹⁾ bij met blije sportschoolsenioren van variërende fitheid, en alles leek cool en oké in de wereld.

(2) Tijdens de uitzending googelde ik even mee. Dat is een gewoonte van me, want als het aankomt op wetenschapsnieuws is de NOS vaak wat kwalitatief uitgedaagd. Tijdens mijn digitale speurtocht stuitte ik op het bijbehorende persbericht van het Erasmus MC, waar de vrienden van het Journaal zich overigens keurig aan hadden gehouden. In dat persbericht bleek dat, na hoge bloeddruk, vooral opleidingsniveau invloed heeft op dementie. “Een hoge opleiding vermindert de gevolgen die de ziekteprocessen hebben op het

mentaal functioneren. Er is eigenlijk meer reservecapaciteit om de gevolgen van de ziekte op te vangen.”

(3) Meer reservecapaciteit, dat klinkt wederom uiterst puik. En ik twijfel er niet aan of de Rotterdammers hebben in theorie gelijk. Maar betekent dat echt dat in de praktijk een lage opleiding een ‘vermijdbaar’ onderdeel van iemands ‘leefstijl’ is? Het idee dat dubbeltjes met een beetje goede onderwijswil op grote schaal kwartjes kunnen worden, is al een tijd populair. Tien jaar geleden offerde Mark Rutte – toen nog niet eindbaas van BV Nederland, maar staatssecretaris van Onderwijs – dat het goed was als in 2030 niet meer een kwart maar de helft van de mensen was afgestudeerd aan hbo of universiteit.

(4) Helaas is de wetenschap achter dit optimistische geloof in ons collectieve kwartjespotentieel nogal ontnuchterend. Zo schrijven de onderwijspsychologen David Berliner en Gene Glass dat het een misvatting is dat scholen alle kinderen alles kunnen leren en iedereen kunnen verheffen. In hun boek *50 myths and lies that threaten America's public schools* verwijzen ze naar de Dodo uit Alice in Wonderland, die verkondigt: “Everybody has won, and all must have prizes.”²⁾ “Het is spijtig”, schrijven ze, “maar in de echte

wereld kan niet elk kind een winnaar zijn.”

75 (5) Zo is het al moeilijk, zo niet onmogelijk, om te testen of een kind bepaalde kennis echt meester is, schrijven Berliner en Glass. En zelfs als je dat zou kunnen testen, dan nog is elk kind anders. Als je een maand of een jaar later terug zou komen, 80 ontdek je ongetwijfeld dat sommige kinderen alles hebben onthouden en dat anderen geen flauw benul meer hebben van wat ze ook alweer hadden geleerd. “Individuele verschillen 85 in aanleg, geheugen, motivatie, familiesteun en dergelijke zijn harde feiten, die ontkend worden op eigen risico.”

90 (6) Er zullen, kortom, altijd mensen zijn bij wie een lage opleiding beter past. Onvermijdbaar zelfs, omdat dit nu eenmaal was wat er voor hen in zat. En gelukkig maar: een samenleving heeft immers ook haar loodgieters en ziekenverzorgers hard 95 nodig.

100 (7) Bovendien is opwaartse mobiliteit niet per se gratis of gezond, zo bleek eerder deze maand. In een nieuwe studie keken wetenschappers naar Amerikaanse kinderen uit arme gezinnen en suboptimale wijken, die zichzelf door zelfcontrole en hard

105 werken richting hoger onderwijs hadden geknukt. En die strijd is te zien aan hun dna. Psychologiehoogleraar Gregory Miller legde in *The Atlantic* uit hoe: “Tegen de tijd dat ze begin twintig zijn, hebben ze 110 cellen die er vrij oud uitzien ten opzichte van hun biologische leeftijd.” Kinderen die uit een kansrijker milieu komen, hebben dat niet. “Het lijkt erop dat zelfcontrole en/of het succes 115 dat door die zelfcontrole mogelijk wordt gemaakt, een prijs heeft.” (8) Ik wil niet beweren dat dit eerlijk is, of dat scholen maar moeten ophouden met proberen het beste uit 120 kinderen te halen. Wel dit: dat opleidingsniveau niet een leefstijl is die je zomaar kunt kiezen. Maatschappelijke ongelijkheid speelt een rol, en soms is iemands ‘beste’ kunnen gewoon een lage opleiding. Niet elke 125 burger kan zomaar tot grote diploma-hoogte stijgen, en niet elke ziekte, tegenslag of tragedie is te voorkomen. Zeker in deze neoliberaal 130 tijden, waarin ‘vermijdbaar leefstijl-risico’ al snel verandert in ‘eigen schuld, dikke bult’, is het belangrijk dat we onszelf daar regelmatig aan herinneren. De schuld krijgen is wel 135 het laatste wat iemand met dementie nodig heeft.

*naar: Asha ten Broeke
uit: de Volkskrant, 31 juli 2015*

Asha ten Broeke is wetenschapsjournalist.

noot 1 voxpopje: kort interview met mensen op straat of elders

noot 2 “*Everybody has won, and all must have prizes.*”: Iedereen heeft gewonnen en iedereen moet een prijs krijgen.

Tekst 3 Vermijdbare risico's?

Tekst 3 wordt vooral in het begin gekenmerkt door een spottende toon. Dat blijkt uit woordgroepen als: “verdraaid goed nieuws” (regel 1), “naast een uitstekend scrabblewoord” (regels 8-9) en “een voxpopje bij met blijde sportschoolsenioren” (regels 17-18).

- 2p **25** Citeer uit de alinea's 2 en 3 vier andere voorbeelden van woorden of woordgroepen die qua toon in dit rijtje passen.

In de alinea's 1 en 2 wordt het resultaat van een onderzoek genoemd en wordt besproken welke gegevens tot dit resultaat leidden.

- 4p **26** Vat het resultaat en de gegevens die daartoe leidden samen. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 55 woorden.

- 2p **27** Formuleer het centrale standpunt van de tekst. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

In de alinea's 4 en 5 wordt gebruikgemaakt van argumentatie op basis van voorbeelden.

- 1p **28** Welk type argumentatieschema wordt in de alinea's 4 en 5 nog meer gebruikt?
Er wordt ook gebruikgemaakt van argumentatie op basis van
- A autoriteit.
 - B oorzaak en gevolg.
 - C vergelijking.
 - D voor- en nadelen.

“Bovendien is opwaartse mobiliteit niet per se gratis of gezond”.
(regels 97-98)

- 1p **29** Leg uit waardoor volgens alinea 7 opwaartse mobiliteit niet per se gratis is. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

- 1p **30** Waarom zou het volgens tekst 3 bezwaarlijk zijn om steeds meer zaken als leefstijl te beschouwen?
Dat is bezwaarlijk omdat
- A mensen dan de schuld krijgen van iets waar ze niets aan kunnen doen.
 - B minderbedeelden te hard moeten knokken voor een hoge opleiding.
 - C niet alle mensen in staat zijn om het hoogst haalbare te bereiken.
 - D steeds meer ziekten worden gezien als onvermijdelijk.

tekstfragment 2

(1) Internationale wetenschappers constateerden de afgelopen jaren steeds opnieuw dat het aantal gevallen van dementie minder snel stijgt dan voorspeld en schreven dat toe aan beschermende maatregelen tegen hart- en vaatziekten. Doordat ouderen vaker medicijnen slikken tegen een hoge bloeddruk en een te hoog cholesterolpeil, zo was het idee, houden zij de aanvoerroutes naar hun hoofd schoner en dat scheelt in het verval.

(2) Het bewijs voor de stelling moest komen uit gerandomiseerd onderzoek van het Amsterdams Medisch Centrum (AMC), waarbij ouderen in twee groepen werden verdeeld en lang werden gevolgd. De helft werd iedere vier maanden uitgebreid gecontroleerd. Hun bloeddruk en cholesterol werden in de gaten gehouden, ze kregen dieettips, werden gestimuleerd om te bewegen, en konden begeleiding krijgen bij het stoppen met roken. De andere helft van de deelnemers kreeg de standaardzorg van de huisarts.

(3) Na ruim zes jaar was in de groep met de extra vaatzorg 6,5 procent van de ouderen dement geworden, tegenover 7 procent in de groep zonder begeleiding. Dat verschil was niet significant, en kan dus op toeval berusten. Een tegenvallend resultaat, erkent onderzoeksleider Pim van Gool, hoogleraar neurologie in het AMC. "Dit was niet waarop we hadden gehoopt."

*naar: Ellen de Visser
uit: de Volkskrant, 27 juli 2016*

In tekstfragment 2 wordt een mogelijke verklaring geopperd voor het minder optreden van dementie, die niet voorkomt in tekst 3.

- 2p 31 Leg uit wat die mogelijke verklaring inhoudt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

Tekst 3 en tekstfragment 2 verschillen van elkaar wat betreft de mogelijkheid om dementie te voorkomen.

- 2p 32 Leg uit wat dat verschil tussen tekst 3 en tekstfragment 2 inhoudt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 50 woorden.

Hieronder staan zes zinnen die gebaseerd zijn op tekst 3:

- 1 Opleidingsniveau is geen leefstijl die je kunt kiezen.
- 2 Niet iedereen heeft de capaciteiten om een hoge opleiding te volgen.
- 3 Mensen betalen ook een verschillende prijs voor opwaartse mobiliteit.
- 4 Een hoge opleiding voor kansarmen bleek in de VS tot een veroudering in het DNA te leiden.
- 5 Je hebt minder invloed op het tegengaan van dementie dan uit het nieuws blijkt.
- 6 Daarnaast is ook niet elke ziekte te voorkomen.

2p **33** Welke drie zinnen moet je in ieder geval opnemen in een korte samenvatting van tekst 3?

Noteer de nummers van je antwoord.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.